

Rosencrantz & Co.

Între mentalități paralele

Oana STOICA

Aparut in Dilema veche, nr. 617, 10-16 decembrie 2015

Romo Sapiens, spectacol de Kincses Réka, Alina Nelega și Alina Șerban. Cu: Elena Purea, Alina Șerban, Zita Moldovan, Alexandru-Andrei Chiran, Dragoș Dumitru, Gina Henkel, Alexander Ebeert. Teatrul Național Tîrgu Mureș, Asociația Romo Sapiens – Rudy Moca, Teatrul Heimathafen din Berlin, Asociația SüdOst Europa Kultur e.V.

„La recensămîntul din 2011 s-au declarat romi 621.600 de persoane. Față de recensămîntul din 2002 s-a înregistrat o creștere a ponderii populației de etnie romă, de la 2,5% la 3,3%. Limba romani a reprezentat limba maternă pentru 1,3% din populație. Înregistrarea etniei, limbii materne și a religiei s-a făcut pe baza liberei declarații a persoanelor recensate, iar pentru cei care nu au vrut să declare aceste caracteristici, precum și pentru persoanele pentru care informațiile au fost colectate indirect din surse administrative, aceste informații nu sînt disponibile.“ Dincolo de situația demografică a romilor, acest fragment dintr-o știre din 2011 arată că o parte a populației nu vrea să-și declare etnia sau limba. În cazul romilor, de cele mai multe ori, motivul este legat de o posibilă stigmatizare socială.

Între populația romă și restul etniilor din România există o fractură culturală. Traumele trecutului se transmit din generație în generație, formarea culturală este diferită în funcție de contextul social, identitatea etnică suferă mutații sub presiunea marginalizării la care este împinsă consecvent de către mentalul colectiv al majorității. Romii arhivează în identitatea lor urmările secolelor în care au fost sclavi, abuzați, uciși. Astăzi, discriminarea continuă, aproape generalizată în mentalul colectiv din inerție și perpetuarea prejudecăților. Pe acest fundal, stima de sine a romilor este la cote de avarie. De aici, rezultă o identitate etnică definită de frică.

Romo sapiens este un spectacol coprodus de instituții din Tîrgu Mureș (Teatrul Național, Asociația Romo Sapiens – Rudy Moca) și Berlin (Teatrul Heimathafen, Asociația SüdOst Europa Kultur e.V.) care panoramează diverse perspective asupra romilor. Spectacolul vorbește despre ciocnirea a două civilizații și conflictul rezultat din atitudinile complet diferite ale actanților sociali și din refuzul reciproc al

cunoașterii. Cu o distribuție multietnică (romi, români, germani), vorbit în mai multe limbi (romani, română, germană, engleză), spectacolul arhivează viziunile asupra romilor, locale și pe cele din Europa politic corectă. În țară se înregistrează atitudinile rasiste la nivel micro (vecinii, angajatorii romilor), macro (în presă) și transformarea în profit a ONG-urilor pentru integrarea romilor, conduse de oameni tributari mentalității locale. Romii sînt mutați la groapa de gunoi a orașului pentru a nu strica imaginea parcului (la Cluj, 300 de familii au fost evacuate din locuințe centrale și mutate la periferie, în zona Pata Rîț). Asociațiile de integrare a romilor sifonează fonduri europene pentru activități fictive. Presa proclamă egalitatea de șanse, dar practică discriminarea rasială.

Lucrurile nu stau mai bine nici în Germania, simbolul civilizației europene, unde pretinsa corectitudine politică maschează rasismul. Eforturile binevoitorilor au o limită și, uneori, un revers. O tînără gravidă de etnie romă nu se acomodează într-o lume pe care nu o înțelege, căci reperatele ei sînt diferite. Asta o duce la un pas de a-și pierde copilul. Ceea ce pare să difere în cele două zone, locală și europeană, este forma discriminării, nu substanța ei.

Perspectiva cea mai puternică din spectacol este cea proprie. Aici se văd urmele unei istorii a umilinței: romii se consideră oameni de categoria a doua. La cursurile care te învață „să scoți romul din tine“ se predă, de fapt, frica: ascunde-te, rîzi încet, taci mult, nu deranja.

Romo sapiens este un mixaj de scene scurte care radiografiază situația romilor. Limbajul este direct, jocul este scuturat de teatralitate, schimburile între personaje și spații sînt fluide. Spectacolul nu dă răspunsuri, ci pune întrebări sau arată situații concrete. Și în acest caz, ca și în altele, spectacolul este generator de dezbateri, de investigații asupra societății și autoinvestigații asupra propriilor prejudecăți, semnaleză o problemă, o contextualizează și panoramează perspectivele asupra ei.

Aș remarca prezența în proiect a Alinei Șerban, actriță de etnie romă cu un traseu artistic excelent, de la artist independent în România la cursantă a New York Tisch School of the Arts și Royal Academy of Dramatic Art din Londra. Stabilită la Londra, se implică în proiecte dedicate romilor și este declarată în 2012 „cel mai bun student român în Marea Britanie“. Alina Șerban a creat, împreună cu dramaturgul Alice Monica Marinescu și regizorul David Schwartz, un one woman show – Declar pe proprie răspundere, în care vorbește despre conștientizarea identității etnice minoritare în raport cu majoritatea. Una dintre replici, „Doamne, fă-mă româncă!“, rămîne într-o antologie personală de expresii teatrale concentrate ale societății contemporane.

Jucat întâi la Berlin, Romo Sapiens a fost adus la București, Tîrgu Mureș și Cluj. Reprezentațiile din București, de la Teatrul Odeon, au coincis cu demonstrațiile de după incendiul din clubul Colectiv. În sală s-a remarcat un cuplu în vîrstă, de etnie romă: oameni simpli, îmbrăcați cu hainele bune, el poartă pălărie, ea batic înflorat. Se simt stingheri, așa că se mută din zona în care aveau locuri și unde erau singuri în cea în care se aflau ceilalți spectatori. Reacționează la replicile în limba romani, acestea fiind puținele momente în care par să se relaxeze. Nu mă pot împiedica să mă gîndesc că acest spectacol, care tratează situația romilor, scoate la iveală o formă de discriminare pe care o practică societatea prin nepăsare: accesul romilor la cultură este redus. Desigur, legal, nimic nu împiedică accesul, dar, practic, conexiunea între cultură și consumatorul de etnie romă lipsește.

Cum ziceam, Romo sapiens este un spectacol care generează sau ar trebui să genereze dezbateri.

Oana Stoica este critic de teatru.

Aparut in Dilema veche, nr. 617, 10-16 decembrie 2015